

Janusz Grabowski

(Archiwum Główne Akt Dawnych, Warszawa)

ZYGMUNT WDOWISZEWSKI (1894–1978) — ARCHIWISTA, BIBLIOTEKARZ, MUZEALNIK, ZNAWCA NAUK POMOCNICZYCH HISTORII

W roku 2013 mija 35 rocznica śmierci doc. dr. Zygmunta Wdowiszewskiego, wybitnego znawcy nauk pomocniczych historii, zwłaszcza genealogii i heraldyki, ale także archiwisty, bibliotekarza, muzealnika i nauczyciela akademickiego¹. Przed II wojną światową Wdowiszewski był związany z archiwami i bibliotekami warszawskimi. Natomiast po wojnie wykładał nauki pomocnicze historii na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu, a później, aż do przejścia na emeryturę, pracował w Gabinetce Monet i Medali Muzeum Narodowego w Warszawie. Jego dorobek naukowy obejmował archiwistykę, dyplomatykę, heraldykę, sfragistykę, numizmatykę i przede wszystkim genealogię. W czasie kilkunastoletniej pracy w Archiwum Głównym Akt Dawnych i Archiwum Skarbowym w Warszawie zdołał zebrać materiał archiwalny, który posłużył mu do przygotowania późniejszych edycji źródłowych, artykułów i książek, m.in. do pracy na temat *Genealogii Jagiellonów* oraz edycji regestów nobilitacji w Polsce. Wyjeżdżał w celach naukowych do archiwów zagranicznych, w tym do Austrii, Czechosłowacji, Niemiec, Szwajcarii i Włoch. Wdowiszewski był czynnym działaczem Polskiego Towarzystwa Heraldycznego (sekretarzem generalnym) oraz współredaktorem „Miesięcznika Heraldycznego”, a po wojnie działaczem Warszawskiego Towarzystwa Numizmatycznego, m.in. redaktorem „Biuletynu Numizmatycznego” i „Wiadomości Numizmatycznych”.

Urodził się w Krakowie 10 IX 1894 r. w rodzinie Jana i Marii Maurizio². Jego ojciec Jan Kacper (1853–1904) był architektem; studiował na Politechnice w Wiedniu

¹ Na temat sylwetki Z. Wdowiszewskiego zob. m.in. A. Krzyżanowska, S. K. Kuczyński, *Doc. dr Zygmunt Wdowiszewski (1894–1978)*; „Wiadomości Numizmatyczne”, t. 22, 1978, z. 3–4 (85–86), s. 251–253. K. Jasiński, *Zygmunt Wdowiszewski (1894–1978)*, „Zapiski Historyczne”, t. 44, 1979, z. 3, s. 217–218; S. K. Kuczyński, *Wdowiszewski Zygmunt* [w:] *Słownik historyków polskich*, red. M. Prosińska-Jackl, Warszawa 1994, s. 548–549; J. Tęgowski, *Genealogia Jagiellonów w historiografii* [w:] Z. Wdowiszewski, *Genealogia Jagiellonów i Domu Wazów w Polsce*, Kraków 2005, s. 11–13.

² Akta osobowe Zygmunta Wdowiszewskiego są przechowywane w Archiwum UMK w Toruniu (sygn. 2/139, H-3/93) i Archiwum Zakładowym Muzeum Narodowego w Warszawie (sygn.

i na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu Jagiellońskiego. Początkowo był kustoszem, a od 1891 r. dyrektorem Muzeum Techniczno-Przemysłowego w Krakowie, autorem wielu prac z dziedziny architektury i sztuki³. Stryj Wdowiszewskiego, Wincenty Juliusz (1849–1908), również był inżynierem architektem, członkiem Komisji Sztuki Akademii Umiejętności oraz dyrektorem budownictwa miejskiego w Krakowie.

Matka Zygmunta — Maria (1856?–1942) była artystką malarką, córką Parysa Maurizio, znanego cukiernika krakowskiego pochodzącego ze Szwajcarii⁴. Jej braćmi byli: Adam Maurizio — botanik, profesor Politechniki Lwowskiej i Uniwersytetu Warszawskiego⁵, Jan Ulryk — cukiernik krakowski, miłośnik sztuk pięknych, właściciel kolekcji obrazów, zwłaszcza prac Jacka Malczewskiego⁶, oraz Gustaw.

Świadectwo dojrzałości Wdowiszewski uzyskał w 1914 r. w krakowskim gimnazjum im. Jana III Sobieskiego. Po wybuchu I wojny światowej wstąpił do Legionów Polskich, a następnie w 1918 r. znalazł się w szeregach Wojska Polskiego, w którym służył w stopniu porucznika do zakończenia wojny z bolszewikami. Po wojnie studiował na Uniwersytecie Warszawskim filozofię, historię i prawo. W czasie studiów uczęszczał na wykłady m.in. Jana Karola Kochanowskiego, Oskara Haleckiego, Marcelego Handelsmana i Stanisława Kętrzyńskiego. Jeszcze przed ukończeniem

153/239), jego spuścizna zaś w Archiwum Polskiej Akademii Nauk w Warszawie (sygn. III–232); *Zygmunt Wdowiszewski (1896–1978), numizmatyka, heraldyka; doc., adiunkt UToruń, kustosz Muzeum Narodowego w Warszawie* [w:] *Przewodnik po zasobach Archiwum PAN*, red. H. Krajewska, A. Kulecka, Warszawa 1999, s. 277–278; J. Stasiak, *Archiwiści warszawscy i ich spuścizna w zbiorach Polskiej Akademii Nauk. Archiwum w Warszawie*, „Biuletyn Archiwum PAN”, nr 52, 2011, s. 163–164.

³ Jego bratem był Wincenty Juliusz Wdowiszewski (1849–1908), architekt i historyk sztuki, członek Komisji Sztuki Akademii Umiejętności.

⁴ Parys Maurizio (1813–1890) po ukończeniu szkół w Vicosoprano i Chur w Szwajcarii, na zaproszenie swego wuja Giovanni Scartazzini, przybył w 1835 r. do Lwowa, by tutaj nauczyć się rzemiosła cukierniczego. Scartazzini był współnikiem Giovanniego Maurizio (krewnego Parysa) i przejął z czasem od niego prowadzenie „Cafe di Milano”. W szybko rozwijającym się i zamożnym mieście konkurencja wśród cukierników była spora, gdyż swoje cukiernie prowadziło tu wielu Szwajcarów; wszyscy byli ewangelickimi emigrantami z Gryzoni. Dlatego Parys postanowił szukać szczęścia gdzie indziej i około 1837 r. przeniósł się do Krakowa. Rozpoczął pracę u Gaudenza Redolfiego, także pochodzącego ze Szwajcarii. Ich współpraca układała się bardzo dobrze i wkrótce (1841) Parys został współwłaścicielem cukierni „Redolfi”. Nowi wspólnicy postanowili przenieść ją w miejsce bardziej prominentne i w tym samym roku zakupili kamienicę Kencowską przy Rynku Głównym 38. Cukiernia funkcjonowała pod nazwą Redolfi, także gdy już jedynym udziałowcem (od 1868 r.) była rodzina Maurizio. Kawiarnia cieszyła się dużym powodzeniem i przez wiele lat była miejscem spotkań elity umysłowej i towarzyskiej Krakowa. Po śmierci Parysa cukiernię prowadzili jego synowie Jan Ulryk i Gustaw. Ostatnią właścicielką (do 1950 r.) była Bronisława Wasilkowska, córka Gustawa. Portrety Parysa i jego żony Marii ze Spargnapanich, pędzla Jana Matejki, znajdują się w Muzeum Narodowym w Krakowie. Na temat Parysa Maurizio, zob. m.in. T. Z. Bednarski, *Maurizio Parys (1813–1890), właściciel cukierni i działacz gminy ewangelickiej w Krakowie*, PSB, t. 20, s. 265–266; *Mauriziowie, rodzina cukierników krakowskich pochodząca ze Szwajcarii* [w:] *Encyklopedia Krakowa*, Warszawa-Kraków 2000, s. 598; K. Bem, *Z ziemi szwajcarskiej do Polski*, „Jednota. Pismo religijno-społeczne poświęcone polskiemu ewangelicyzmowi i ekumenie”, 2008, nr 1–2.

⁵ S. M. Brzozowski, *Maurizio Adam (1862–1941), botanik, bromatolog, profesor Politechniki Lwowskiej i Uniw. Warsz.* [w:] PSB, t. 20, s. 263–264.

⁶ Z. Wdowiszewski, *Maurizio Jan Ulryk (1850–1928), właściciel cukierni działacz gminy ewangelickiej w Krakowie* [w:] PSB, t. 20, s. 265.

studiów Wdowiszewski opublikował przyczynek pt. *Z zagadnień prawa szlachectwa w dawnej Polsce*⁷, który dotyczył nagany i wywodu szlachectwa. W 1923 r. wydał *Polską bibliografię heraldyczno-genealogiczną za lata 1914–1921*⁸. Prace te kontynuował, ogłaszając w 1926 r. *Polską bibliografię heraldyczno-genealogiczną za lata 1922–1924* oraz *Uzupełnienia za lata 1914–1921*⁹.

W styczniu 1923 r. rozpoczął pracę w AGAD jako urzędnik kontraktowy. W tym czasie w Archiwum Głównym pracowali: dyrektor Józef Siemieński, starsi archiwiści: Aleksander Włodarski i Adolf Mysłowski oraz asystent Stanisław Groniowski. Później pracownikami AGAD zostali m.in. Adam Stebelski, Tadeusz Żebrowski, Adam Wolff, Jadwiga Karwasińska, Zofia Krauzówna. 1 I 1929 r. został prowizorycznym urzędnikiem archiwalnym¹⁰. W trakcie pracy w AGAD przygotowywał pod kierunkiem Jana Karola Kochanowskiego i Stanisława Kętrzyńskiego z Uniwersytetu Warszawskiego oraz Władysława Semkowicza z Uniwersytetu Jagiellońskiego pracę doktorską na temat rodu Bogoriów w średniowieczu, która ukazała się drukiem w 1930 r. na łamach „Rocznika Polskiego Towarzystwa Heraldycznego”¹¹. Po obronie pracy doktorskiej (26 VI 1933) uzyskał stopień doktora filozofii w dziedzinie historii. Z opublikowanych przed wojną w „Archeionie” sprawozdań z działalności państwowej służby archiwalnej wiadomo, że w AGAD opracował tzw. Zbiór luźny archiwaliów (kupiony od p. Michajłowa), do którego sporządził spis zawierający 103 jednostki¹². Nadto sporządził katalog pieczęci i skorowidz dokumentów dotyczących miast, m.in. z działu dokumentów oddzielnych, ksiąg „Juramentów” i ksiąg skarbowych. Prowadził również badania nad pieczęciami (w ilości 206) przy akcie Konfederacji Warszawskiej z 1573 r. i przy udziale A. Mysłowskiego sporządził opis 128 rozpoznanych sigillów. Wdowiszewski opracował również katalog kartkowy pieczęci miast, cechów, korporacji duchownych i świeckich z działu IX Metryki Litewskiej (księgi: 50, 53, 58, 82, 85–89, 116, 130, 145) oraz z oddziału V akt popruskich, tzw. hołdownicznych (Hulsigungsacten). Te ostatnie prace dotyczyły inwentaryzacji 290 pieczęci. Wdowiszewski uzupełnił także katalog pieczęci na podstawie rękopisu Biblioteki Przeddzieckich. Z okresu pracy w AGAD pochodzi (zachowany w Archiwum Polskiej Akademii Nauk w Warszawie, sygn. III–232, nr 18) rękopiśmienny „Wykaz pieczęci przy dyplomach Archiwum Głównego za lata 1228–1506”. Dalsze jego prace w AGAD polegały na zinwentaryzowaniu 150 dokumentów, przeważnie korespondencji prywatnej z XVI–XVII stulecia. W 1930 r. wszedł w skład Komisji Herbowej powołanej przez Wydział Archiwów Państwowych, pod przewodnictwem Władysława Semkowicza, zostając jej sekretarzem. Komisja na prośbę Departamentu Sztuki Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego zwróciło się do Wydziału Archiwów Państwowych o ustalenie wszystkich cech heraldycznych, którym powinien odpowiadać herb państwa polskiego. W okresie pracy w AGAD, dzięki poparciu prof. Stanisława Ptaszyckiego (naczelnego dyrektora archiwów państwowych) i dr. Tadeusza Skowrońskiego

⁷ „Miesięcznik Heraldyczny”, t. 10, 1921, s. 6–8.

⁸ „Rocznik Polskiego Towarzystwa Heraldycznego”, t. 6, 1923, s. 173–198.

⁹ Tamże, t. 7, 1926, s. 245–255.

¹⁰ *Ruch służbowy. Archiwa Państwowe*, „Archeion”, t. 5, 1929, s. 69–70.

¹¹ W. Semkowicz, *Ród Bogoriów w wiekach średnich*, „Rocznik Polskiego Towarzystwa Heraldycznego”, t. 9, 1930, s. 1–95.

¹² „Archeion”, t. 2, 1927, s. 138.

(chargé d'affaires Rzeczypospolitej Polskiej w Bernie) odbył podróż naukową do Szwajcarii, gdzie zwiedził kilka archiwów kantonalnych oraz archiwum związkowe w Bernie. Rezultatem tej podróży był opublikowany w „Archeionie” cenny artykuł na temat archiwów szwajcarskich, w którym omówił dzieje i organizację archiwów w tym kraju, opisując szczegółowo archiwum związkowe w Bernie, archiwa kantonalne (m.in. w Bazylei, Zurychu, Fryburgu, Genewie), archiwa powiatowe i gminne¹³. W opracowaniu znalazły się również informacje dotyczące prac archiwalnych, naukowych i wystawienniczych w archiwach szwajcarskich, a także fotografie gmachu Archiwum Konfederacji Szwajcarskiej w Bernie oraz pracowni naukowej Archiwum Kantonalnego w Zurychu.

Jako adiunkt, w 1935 r. przeszedł do pracy w Archiwum Skarbowym w Warszawie. W tym czasie pracowali tam: dyrektor Michał Mendys, Stefan Kieniewicz, Ireneusz Kamiński, Józef Bulanda, Jerzy Frankenstein, Aleksander Markiewicz, Karol Wiśniewski i Felicja Ignatowiczówna.

Od 1935 r. prowadził wykłady na kursach archiwalnych organizowanych przez Wydział Archiwów Państwowych Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego. W 1938 r. uczestniczył w VIII Międzynarodowym Kongresie Nauk Historycznych w Zurychu. W tym samym roku wyjechał do Rzymu, gdzie prowadził poszukiwania w zbiorach Archiwum Watykańskiego.

Pracując w Archiwum Skarbowym zajmował się m.in. opracowaniem dokumentów pergaminowych z XIII–XVII w. wydzielonych z różnych zespołów do osobnego przechowania, w tym dyplomu księcia Bolesława Wstydlivego z 1243 r., którego odbiorcą był klasztor cysterski w Wąchocku. Porządkował również Dział Staropolski, kontynuując prace nad działem XXXVII — Memoriałów do Komisji Rzeczypospolitej Skarbu Koronnego. Sporządził regesty do Memoriałów z lat 1764–1774 (tomy I–XVI) oraz rozpoczął sporządzanie regestów tomu XVII z 1775 r. Zajmował się również włączaniem *dissolutów* do właściwych działów i tomów oraz przygotowywał do przekazania do AGAD Archiwum Komisji Rzeczypospolitej Skarbu Koronnego. Dział staropolski Archiwum Skarbowego trafił do AGAD latem 1938 r. Wdowiszewski w Archiwum Skarbowym pracował do końca sierpnia 1939 r. We wrześniu miał wrócić do pracy w AGAD, jednak wybuch wojny przekreślił te plany. Od maja 1940 r. do wybuchu powstania warszawskiego w 1944 r. był zatrudniony w Archiwum Akt Nowych. Pracując w AGAD i Archiwum Skarbowym równocześnie był zatrudniony jako bibliotekarz (1923–1939), a następnie (od 1936 r.) kierownik Biblioteki i Zbiorów hr. Przeddzieckich w Warszawie.

Po wojnie nie wrócił do pracy w archiwach warszawskich, które były doszczętnie zniszczone. Archiwum Akt Nowych, w którym pracował do końca lipca 1944 r. uległo prawie całkowitej zagładzie. Podpalone świadomie przez hitlerowców 3 IX 1944 r. utraciło cały swój zasób, który znajdował się w ówczesnej siedzibie Archiwum przy ul. Rakowieckiej 6 w Warszawie (w budynku Szkoły Głównej Handlowej). Ocalało tylko 5% akt, które przewieziono w 1944 r. do Fortu Sokolnickiego na Żoliborzu¹⁴. Wcześniej (2 IX 1944) Niemcy spalili dwa archiwa warszawskie, w których

¹³ Z. Wdowiszewski, *Archiwa szwajcarskie*, „Archeion”, t. 6–7, 1930, s. 84–101.

¹⁴ J. Stojanowski, *Archiwum Akt Nowych [w:] Straty bibliotek i archiwów warszawskich w zakresie rękopiśmiennych źródeł historycznych*, t. 2, *Archiwa porozbiorowe i najnowsze*, red. K. Konarski, Warszawa 1956, s. 244.

Wdowiszewski pracował przed wojną: AGAD (przy ul. Długiej 24) oraz Archiwum Skarbowe przy ul. Podwale 15 (podczas wojny mieściło się ono w dawnym pałacu metropolitów unickich)¹⁵. W czasie wojny uległy zagładzie także zbiory Biblioteki Przeddzieckich w Warszawie. Biblioteka była dwukrotnie niszczone. Pierwszy raz (6 IX 1939) w wyniku bombardowania przez Niemców pałacu Przeddzieckich przy ul. Foksal 6 i ponownie w czasie powstania warszawskiego, w budynku przy ul. Szczygieł, dokąd przeniesiono zbiory. W czasie pożaru biblioteki Wdowiszewski ratował jej zbiory od całkowitego zniszczenia, m.in. ocalił z pożogi korespondencję Mickiewicza oraz rękopis poematu „Grażyna”. Zachowane fragmenty tej jednej z najcenniejszych bibliotek stolicy¹⁶ w 1945 r. włączono do zasobu AGAD¹⁷.

Wkrótce po utworzeniu Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, 1 XII 1945 r. Wdowiszewski został powołany na stanowisko adiunkta przy katedrach historycznych tej uczelni¹⁸. Angaż zawdzięczał pozytywnym referencjom udzielonym mu przez wybitnych profesorów: Ludwika Kolankowskiego (pierwszego rektora UMK) oraz Stanisława Kętrzyńskiego (jednego z jego mistrzów), pełniącego wówczas funkcję prezesa Polskiej Akademii Umiejętności w Krakowie. W latach 1946–1951 Wdowiszewski prowadził ćwiczenia i wykłady z nauk pomocniczych historii przy katedrze historii Polski średniowiecznej, m.in. z archiwistyki, dyplomatyki, genealogii, chronologii, heraldyki, sfragistyki, epigrafiki oraz numizmatyki. W spuściźnie Wdowiszewskiego z wykładów tych zachowały się notatki wraz z listą studentów uczestniczących w zajęciach¹⁹. W wyniku redukcji etatów, został zwolniony z pracy na UMK z dniem 31 VIII 1951 r. Jednak w następnym roku powierzono mu prowadzenie zajęć zleconych (wykładów i ćwiczeń) z nauk pomocniczych historii muzealnictwa i konserwatorstwa na Wydziale Sztuk Pięknych UMK, które prowadził do 1953 r. Oprócz zajęć na uczelni pracował także w latach 1948–1953 jako kustosz kontraktowy w Gabinecie Numizmatycznym Muzeum Okręgowego w Toruniu. W czasie pobytu w grodzie Kopernika był czynnie zaangażowany w działalność Towarzystwa Naukowego w Toruniu, będąc członkiem jego Wydziału I. Na posiedzeniu wydziału w 1952 r. przedstawił *Genealogię Jagiellonów*. Był także jednym ze współautorów *Księgi pamiątkowej 75-lecia Towarzystwa Naukowego w Toruniu*, zamieszczając w niej artykuł dotyczący sfragistyki Kazimierza Jagiellończyka²⁰. Jego zainteresowania tematyką toruńską są widoczne już w przedwojennych pracach zamieszczonych na łamach „Miesięcznika Heraldycznego” na temat najdawniejszej pieczęci miasta Torunia i XV-wiecznego epitafium

¹⁵ S. Kieniewicz, *Archiwum Skarbowe w Warszawie* [w:] *Straty bibliotek i archiwów warszawskich*, s. 24.

¹⁶ Na temat przedwojennych zbiorów Biblioteki Przeddzieckich, zob. E. Chwalewik, *Zbiory polskie*, t. 2, Warszawa-Kraków 1927, s. 301–302.

¹⁷ Z. Wdowiszewski, *Straty archiwalne Biblioteki Przeddzieckich w Warszawie* [w:] *Straty bibliotek i archiwów warszawskich*, t. 3, Biblioteki, red. P. Bańkowski, Warszawa 1955, s. 374–395; M. Kośka, *Archiwum Przeddzieckich 1536–1896* [w:] *Archiwum Główne Akt Dawnych w Warszawie. Informator o zasobie archiwalnym*, pod red. D. Lewandowskiej, Warszawa 2008, s. 627–630.

¹⁸ W Toruniu Wdowiszewski mieszkał przy ul. Adama Mickiewicza 81a.

¹⁹ Na temat pracy dydaktycznej Wdowiszewskiego na uniwersytecie w Toruniu, zob. Archiwum PAN w Warszawie, sygn. III–232, nr 82.

²⁰ Z. Wdowiszewski, *Ze studiów nad sfragistyką Kazimierza Jagiellończyka* [w:] *Księga pamiątkowa 75-lecia Towarzystwa Naukowego w Toruniu*, Toruń 1952, s. 229–236.

z herbem Doliwa, znajdującym się w kościele św. św. Janów. Współpraca ze środowiskiem toruńskim zaowocowała również tym, że na prośbę prof. Bronisława Włodarskiego (redaktora podręcznika *Chronologia Polska*), sporządził wykazy: *ksiąg śląskich*²¹, *królów węgierskich*²², *województw — ksiąg siedmiogrodzkich*²³, a ponadto *porządek senatorów ustanowiony na Sejmie Lubelskim w r. 1569*²⁴ i wykaz *Sejmy w dawnej Rzeczypospolitej od 1544 do 1793 roku*²⁵ oraz *Ważniejsze wydawnictwa zawierające wykazy dygnitarzy i urzędników państwowych, nadwornych i ziemskich oraz kościelnych*²⁶.

Od października do grudnia 1953 r. (będąc na etacie w Toruniu) prowadził inventaryzację zbiorów Muzeum Narodowego w Warszawie. Podczas tej pracy dał się poznać jako znakomity fachowiec, dlatego Muzeum Narodowe wystąpiło z prośbą do Ministerstwa o jego zatrudnienie. W uzasadnieniu prof. Kazimierz Michałowski (ówczesny wicedyrektor placówki) napisał m.in. „Wdowiszewski, jako jeden z nielicznych w Polsce fachowców w dziedzinie numizmatyki będzie mógł w niedługim czasie opracować i przygotować do ekspozycji zbiory działu numizmatycznego Muzeum”²⁷. Wdowiszewski zaczął pracę na stanowisku kustosa działu Gabinetu Monet i Medali Muzeum Narodowego 1 I 1954 r. Przejście do Warszawy wiązało się z zakończeniem przez niego kariery uniwersyteckiej. Wpływ na to miały: ówczesna nagonka władz komunistycznych na niektórych profesorów zatrudnionych na UMK (m.in. Ludwika Kolankowskiego i Karola Górskiego) oraz fakt, że uczony bardziej sobie cenił cichą i spokojną pracę w gabinecie muzealnym niż prowadzenie zajęć dydaktycznych w okresie niesprzyjającym dla rozwoju uprawianych przez niego dyscyplin naukowych, mianowicie genealogii i heraldyki. W 1955 r. Uchwałą Centralnej Komisji Kwalifikacyjnej dla Pracowników Nauki przyznano mu tytuł naukowy docenta. W zachowanej z tego okresu poufnej notatce (w aktach osobowych Muzeum Narodowego) możemy przeczytać, że Wdowiszewski jest pracownikiem o dużej wiedzy fachowej i zdolnościach organizacyjnych, jedynym numizmatykiem na terenie Warszawy z tytułem docenta, wybitnym specjalistą, pracownikiem sumiennym, zdolnym i obowiązkowym”²⁸. Warto dodać, że Wdowiszewski znał biegle język francuski i niemiecki, dlatego korzystał w swoich badaniach z dorobku nauki europejskiej. W latach 1962–1971 pełnił w Muzeum Narodowym w Warszawie funkcję kuratora Gabinetu Monet i Medali. W październiku 1962 r. przebywał w Pradze, gdzie na zaproszenie Czeskiego Towarzystwa Numizmatycznego wygłosił odczyt. W 1965 r. przebywał w celach naukowych (poznawanie zbiorów numizmatycznych) w Szwajcarii. Ponownie do tego kraju oraz do Francji udał się w 1967 r. na zaproszenie swoich krewnych. Z dniem 3 IV 1971 r. przeszedł na emeryturę, jednak już od 1 maja rozpoczął pracę w Gabinecie Monet i Medali w niepełnym

²¹ Tenże, *Wykazy. Linia śląska* [w:] *Chronologia polska*, red. B. Włodarski, Warszawa 1957, s. 427–433.

²² Tamże, s. 460–461.

²³ Tamże, s. 462.

²⁴ Tamże, s. 476–477.

²⁵ Tamże, s. 481–486.

²⁶ Tamże, s. 488–491.

²⁷ Archiwum Zakładowe Muzeum Narodowego w Warszawie, sygn. 153/239 (bez paginacji).

²⁸ Tamże.

wymiarze godzin. W Muzeum pracował do 1978 r. z niewielką przerwą od stycznia do marca 1973 r.

Ponad dwudziestoletnia praca Wdowiszewskiego w Gabinetcie Monet i Medali Muzeum Narodowego przyczyniła się do rozwoju tej placówki. Przeprowadzono porządkowanie i opracowywanie eksponatów muzealnych, otwarto nowe ekspozycje oraz rozszerzono stan posiadania zbiorów. Dzięki zabiegom Wdowiszewskiego pozyskano także cenny zbiór po gen. Jerzym Węsierskim z Wielkiej Brytanii. W latach pięćdziesiątych, dzięki inicjatywie uczonego, doszło do skoncentrowania w Muzeum Narodowym warszawskiego ruchu numizmatycznego, a on sam wkrótce został redaktorem „Biuletynu Numizmatycznego”. W 1957 r. powierzono mu również redakcję „Wiadomości Numizmatycznych”, pisma powołanego w miejsce dotychczasowych „Wiadomości Numizmatyczno-Archeologicznych”, które przesyłały się ukazywać. Wdowiszewski był redaktorem dwu pierwszych zeszytów pisma. Na łamach tego czasopisma ogłosił kilka przyczynków z zakresu numizmatyki. W okresie obchodów Milenium Państwa Polskiego wszedł w skład Komitetu Redakcyjnego publikacji *Miasta polskie w Tysiącleciu*, opracowując wspólnie z Mariannem Haisigiem (przy współudziale Mariana Gumowskiego) naukową dokumentację herbów miejskich²⁹.

Wdowiszewski do końca życia był związany z Muzeum Narodowym w Warszawie. Zmarł nagle 25 VIII 1978 r. w Nieborowie i został pochowany na Cmentarzu Rakowickim w Krakowie. Nie pozostawił rodziny. Przed śmiercią swoją bogatą bibliotekę podarował Katolickiemu Uniwersytetowi Lubelskiemu, natomiast materiały rękopiśmienne nabyło od spadkobierców Archiwum PAN w Warszawie.

Dorobek naukowy Wdowiszewskiego obejmuje różne dziedziny nauki: archiwistykę, dyplomatykę, genealogię, historię sztuki, muzeologię, numizmatykę i sfragistykę. Chociaż głównym polem jego zainteresowań badawczych była heraldyka i genealogia, to jednak w każdej z wymienionych dziedzin pozostawił po sobie wartościowe opracowania, przyczynki i recenzje. Z zakresu archiwistyki należy wymienić cytowany już artykuł na temat dziejów i organizacji archiwów szwajcarskich oraz przyczynkę *Archiwum Ostrowskich herbu Korab w Maluszyńcu*, z dodatkiem zawierającym edycję listu Stanisława Poniatowskiego, stolnika litewskiego z 29 VIII 1762 r.³⁰ Jeżeli chodzi o dyplomatykę to był on autorem m.in. publikacji o nieznanach dyplomach średniowiecznych do dziejów opactwa cystersów w Wąchocku³¹. Dorobek z dziedziny historii sztuki obejmuje publikacje dotyczące m.in. portretu Kazimierza, margrabiego brandenburskiego, pędzla Hansa z Kulmbachu³², a także losów zaginionych obrazów Bartłomieja Strobla z katedry wileńskiej³³ oraz

²⁹ *Miasta polskie w Tysiącleciu*, t. 1–2, red. M. Siuchniński, oprac. M. Haisig, Z. Wdowiszewski przy współudziale M. Gumowskiego, Wrocław 1965–1967.

³⁰ Z. Wdowiszewski, *Wiadomość o Archiwum Ostrowskich w Maluszyńcu*, „Archeion”, t. 5, s. 65–69.

³¹ Tenże, *Nieznane dyplomy średniowieczne do dziejów opactwa cystersów w Wąchocku*, „Archeion”, t. 16, 1938–1939, s. 39–46.

³² Tenże, *Kilka słów o portrecie Kazimierza margrabiego brandenburskiego pędzla Hansa z Kulmbachu w Starej Pinakotece w Monachium*, „Prace Komisji Historii Sztuki PAU”, t. 5, Kraków 1930, s. 55–56.

³³ Tenże, *Zatwierdzenie w r. 1639 tzw. serwitariatu królewskiego przez malarza Władysława IV udzielonego Bartłomiejowi Stroblowi z Wrocławia i zaginionych obrazach tego malarza w katedrze wileńskiej*, „Prace Komisji Historii Sztuki PAU”, t. 4, Kraków 1928, z. 2. s. 56–58.

biografii Tomasza Dolabelli³⁴. Wśród publikacji z zakresu sfragistyki i epigrafiki, które ukazały się w okresie międzywojennym, wymienić trzeba artykuły na temat pieczęci litewskich przy akcie konfederacji warszawskiej z 1573 r.³⁵, sigillum miasta Torunia³⁶, pieczęci opactwa benedyktynów plockich³⁷, sigillum Jana Sobieskiego jako marszałka i hetmana wielkiego koronnego³⁸ oraz epitafium z toruńskiego kościoła św. Janów z herbem Doliwa³⁹. Po wojnie opublikował wymieniony już artykuł dotyczący sfragistyki Kazimierza Jagiellończyka oraz opracowanie poświęcone pieczęci Kazimierza Ziemomysłowica, księcia kujawskiego⁴⁰. Wdowiszewski ogłosił wiele cennych przyczynków także z dziedziny numizmatyki. Pisał m.in. o monecie zastępczej Radziwiłłów w XVIII w.⁴¹, o skarbach monet średniowiecznych z Dobisławic i Karczmisk (m.in. o nieznanym brakteacie z przedstawieniem św. Wojciecha)⁴², o skarbie monet z Sejn i skarbie monet litewskich⁴³ oraz artykuł o zbiorze monet i medali Franciszka hr. Potockiego⁴⁴.

W dorobku Wdowiszewskiego najcenniejsze i zarazem najliczniejsze są prace z dziedziny heraldyki i genealogii, dotyczące m.in. źródeł do heraldyki i genealogii, historii szlachectwa i zagadnień prawno-ustrojowych, herbów i barw heraldycznych, genealogii dynastycznej oraz rycerskiej i szlacheckiej. Wydał również rejestry nobilitacji w Polsce (1404–1794), rejestry przywilejów indygenatu w Polsce (1519–1793) oraz opracowanie dotyczące tytułów polskich nadawanych cudzoziemcom. Publikacje te ukazały się po wojnie na łamach wydawnictwa *Materiały do biografii, genealogii i heraldyki polskiej*. Jego zainteresowania genealogią i heraldyką sięgają czasów uniwersyteckich. Wówczas opublikował pierwsze prace naukowe oraz sporządził *Polską bibliografię heraldyczno-genealogiczną*, początkowo do 1921 r., a następnie do 1928 r.⁴⁵ Prowadził także aktywną działalność organizacyjną w Polskim Towarzystwie Heraldycznym, będąc członkiem czynnym i sekretarzem Warszawskiego Oddziału, a w latach 1930–1939 redaktorem „Miesięcznika Heraldycznego”. W 1930 r. został sekretarzem generalnym Polskiego Towarzystwa

³⁴ Tenże, *Nieznane materiały do biografii Tomasza Dolabelli, malarza nadwornego królów polskich*, „Prace Komisji Historii Sztuk PAU”, t. 4, Kraków 1927, z. 1, s. 38–40.

³⁵ Tenże, *Pieczęcie panów litewskich przy drugim akcie Konfederacji Warszawskiej 1573 r.*, „Miesięcznik Heraldyczny”, t. 9, s. 57–62.

³⁶ Tenże, *Najdawniejsza pieczęć miasta Torunia*, tamże, t. 9, s. 30.

³⁷ Tenże, *Pieczęć opactwa Benedyktynów na zamku plockim*, tamże, t. 12, s. 171; tenże, *W sprawie pieczęci opactwa Benedyktynów na zamku plockim*, tamże, t. 13, s. 30.

³⁸ Tenże, *Pieczęć Jana Sobieskiego jako marszałka i hetmana wielkiego koronnego*, tamże, t. 13, s. 91–92.

³⁹ Tenże, *Epitaphium toruńskie z h. Doliwa z XV w.*, tamże, t. 10, s. 181–183.

⁴⁰ Tenże, *Pieczęć Kazimierza Ziemomysłowica ks. kujawskiego z I poł. XIV w.*, „Rocznik Muzeum Narodowego”, t. 2, Warszawa 1957, s. 735–740.

⁴¹ Tenże, *Moneta zastępcza Radziwiłłów*, „Wiadomości Numizmatyczne”, t. 1, 1957, z. 2, s. 75–77.

⁴² Tenże, *Jeszcze o skarbach z Dobisławic i Karczmisk. Nowy brakteat z czasów Krzywoustego*, „Wiadomości Numizmatyczne”, t. 3, 1959, s. 49–57.

⁴³ Tenże, *Skarb monet z Sejn*, tamże, t. 11, 1967, z. 1, s. 23–29.

⁴⁴ Tenże, *Wilno. Skarb monet litewskich z XV w.*; tamże, t. 13, 1969, z. 3, s. 184.

⁴⁵ Tenże, *Polska bibliografia heraldyczno-genealogiczna za lata 1914–1921*, „Rocznik Polskiego Towarzystwa Heraldycznego”, t. 6, s. 173–198; tenże, *Polska bibliografia heraldyczno-genealogiczna za lata 1922–1924 i uzupełnienia za lata 1914–1921*; tamże, t. 7, s. 244–255; tenże, *Polska bibliografia heraldyczno-genealogiczna za lata 1925–1928*, tamże, t. 9, 1930, s. 281–300.

Heraldycznego. Z przedwojennych prac Wdowiszewskiego z dziedziny genealogii i heraldyki należy wymienić publikacje dotyczące nieznanymi mazowieckich zapisek heraldycznych z XV i XVI w.⁴⁶ i zapisek liwskich z XV w.⁴⁷ W 1930 r. w „Roczniku Polskiego Towarzystwa Heraldycznego” ukazała się jego praca (obroniona później jako doktorska) na temat Rodu Bogoriów w średniowieczu⁴⁸. Cennych wskazówek podczas pisania dysertacji udzielili Wdowiszewskiemu profesorowie Jan Karol Kochanowski, Stanisław Kętrzyński i Władysław Semkowicz. Dysertacja w zakresie konstrukcji i metodyki opracowania nawiązywała do prac monograficznych, których cykl rozpoczął prof. Semkowicz rozprawą o *Rodzie Pałuków*, znajdując następnie licznych naśladowców w Oskarze Haleckim, Leonie Białkowskim, Stanisławie Kozierowskim, Marianie Friedbergu i innych. Chociaż dorobek szkoły semkowiczowskiej spotkał się po wojnie ze słuszną krytyką, m.in. Janusza Bieniaka⁴⁹, to jednak stanowił on ważny pionierski etap w rozwoju polskiej genealogii naukowej. Jeżeli chodzi o dysertację Wdowiszewskiego na temat rodu Bogoriów to została ona oparta nie tylko na materiale drukowanym (co zasadniczo zarzucono pracom powstałym w kręgu Semkowicza), ale także na źródłach rękopiśmiennych. W dużej części dotychczas nie zostały one ogłoszone drukiem, jak dokumenty pergaminowe, księgi sądowe z terenu Małopolski i Wielkopolski, przechowywane w bibliotekach i archiwach Warszawy, Poznania, Krakowa, Mogiły i Sandomierza.

W późniejszym czasie ukazały się publikacje dotyczące genealogii Ciołków Poniatońskich i wywód przodków króla Kazimierza Wielkiego, a w 1938 r. na łamach „Miesięcznika Heraldycznego” ukazała się *Genealogia Wazów*, obejmująca 80-letnie panowanie tej dynastii w Polsce, wywodzącej się od Katarzyny Jagiellonki (córki Zygmunta I Starego i Bony) z jej małżeństwa z Janem III Wazą (synem Gustawa I, króla szwedzkiego i Małgorzaty, córki Eryka Abrahamsson Lejjonhufvud). We wstępie do *Genealogii Wazów*⁵⁰ Wdowiszewski napisał:

Niniejszą pracę poświęcam zbadaniu wszystkich faktów genealogicznych w odniesieniu do linii Wazów w Polsce. Niemniej starałem się ustalić szereg dat pozostających w związku z elekcją, układami małżeńskimi, koronacją królów i królowych, ze zmianami ich tytułatury. Starałem się również, o ile pozwalały na to źródła, przedstawić przyczyny śmierci członków rodu, co może mieć wartość przy badaniu zagadnień dziedziczności pewnych chorób, skłonności, czy wreszcie cech fizycznych i duchowych⁵¹.

Do opracowania genealogii Wazów wykorzystał nie tylko materiał drukowany, ale również rękopiśmienny zachowany w archiwach i bibliotekach polskich oraz zagranicznych, zwłaszcza z Haus- Hof- und Staatsarchiv w Wiedniu. Dotychczas nikt poza Wdowiszewskim nie pokusił się o pełniejsze opracowanie genealogii tego rodu. Jego prace w tablicach genealogicznych wykorzystali m.in. Włodzimierz

⁴⁶ Tenże, *Nieznane zapiski heraldyczne. II. Zapiski mazowieckie z XV i XVI w.*, tamże, t. 8, 1926–1927, s.149–161.

⁴⁷ Tenże, *Zapiski liwskie z XV w.*, „Miesięcznik Heraldyczny”, t. 11, s. 1–5.

⁴⁸ Tenże, *Ród Bogoriów w wiekach średnich*, s. 1–95.

⁴⁹ J. Bieniak, *Problemy metodyczne średniowiecznej genealogii w Polsce* [w:] tenże, *Polskie rycerstwo średniowieczne. Wybór pism*, Kraków 2002, s. 33–35.

⁵⁰ Z. Wdowiszewski, *Genealogia domu Wazów w Polsce*, „Miesięcznik Heraldyczny”, t. 17, s. 81–89, 97–112.

⁵¹ Tamże, s. 81.

Dworzaczek⁵² i Detlev Schvennicke⁵³. W 2005 r. staraniem krakowskiego wydawnictwa Avalon ukazało się drugie wydanie książki Wdowiszewskiego, zebrane w jednym tomie z *Genealogią Jagiellonów*⁵⁴.

Innym ważnym opracowaniem Wdowiszewskiego z zakresu genealogii dynastycznej była *Genealogia Jagiellonów*. Materiały do tego dzieła zbierał już przed wojną, o czym świadczy przyczynek dotyczący uposażenia Wigunda Olgierdowicza⁵⁵. Wyniki swych badań przedstawił w 1952 r. na posiedzeniu Towarzystwa Naukowego w Toruniu⁵⁶. Natomiast sama książka ukazała się dopiero w 1968 r. nakładem wydawnictwa PAX⁵⁷. Chociaż nie jest ona tak doskonałym dziełem jak pomnikowe opracowania Oswalda Balzera i Kazimierza Jasińskiego, to jednak monografia Wdowiszewskiego wniosła wiele ważnych ustaleń genealogicznych i jest nadal jedynym całościowym opracowaniem tej królewskiej gałęzi potomków Giedymina. Praca doczekała się kilku naukowych recenzji, m.in. Kazimierza Jasińskiego⁵⁸, Zdzisława Spieralskiego i Aleksandra Swieżawskiego⁵⁹ oraz Marcelego Kosmana⁶⁰. Recenzenci zwrócili uwagę, że monografia Wdowiszewskiego, pomimo pewnych niedociągnięć, charakteryzuje się oryginalnością ustaleń i dużymi walorami naukowymi i poznawczymi. Zdaniem Jasińskiego

wątpliwości i zastrzeżenia, częściowo o charakterze dyskusyjnym, nie podważają znacznej wartości dzieła Z. Wdowiszewskiego. Jest to cenna pozycja naukowa, przedstawiająca szczególną wartość w dziedzinie historii politycznej, wzbogacająca w sposób istotny dorobek naszej historiografii⁶¹.

Ostatnio ukazało się cenne omówienie *Genealogii* (przygotowane w związku z drugim wydaniem tej pracy) pióra Jana Tęgowskiego⁶². Pierwotnie Wdowiszewski planował opatrzyć swoje dzieło kilkudziesięcioma reprodukcjami obrazów Jagiellonów i Jagiellonek, jednak musiał zrezygnować z tego planu, ograniczając się do zamieszczenia zaledwie kilka reprodukcji. Natomiast pozostały materiał ilustracyjny przeznaczyl do przygotowywanej *Ikonografii Jagiellonów*, która ostatecznie się nie ukazała. Materiały do ikonografii Jagiellonów są obecnie przechowywane w Archiwum PAN w Warszawie.

W dorobku Wdowiszewskiego dużą wartość przedstawiają wykazy tytułów honorowych nadawanych przez królów polskich cudzoziemcom oraz indygenatów

⁵² W. Dworzaczek, *Genealogia*, Warszawa 1959, tabl. nr 14.

⁵³ D. Schvennicke, *Europäische Stammtafeln*, t. 2, Marburg 1984, tabl. 117.

⁵⁴ J. Tęgowski, *Genealogia Jagiellonów w historiografii* [w:] Z. Wdowiszewski, *Genealogia Jagiellonów i Domu Wazów w Polsce*, Kraków 2005, s. 5–25.

⁵⁵ Z. Wdowiszewski, *Uposażenie ks. Wigunta Olgierdowicza przez Władysława Jagiełłę* [w:] *Księga ku czci Oskara Haleckiego wydana w XXV-lecie jego pracy naukowej*, Warszawa 1935, s. 263–274.

⁵⁶ Tenże, *Genealogia Jagiellonów*. „Sprawozdania Towarzystwa Naukowego w Toruniu”, 1952, s. 57–62.

⁵⁷ Tenże, *Genealogia Jagiellonów*, Warszawa 1968.

⁵⁸ K. Jasiński, rec.: Z. Wdowiszewski, *Genealogia Jagiellonów*. „Studia Źródłoznawcze”, t. 15, 1970, s. 239–243.

⁵⁹ Z. Spieralski, A. Swieżawski, rec.: *Genealogia Jagiellonów*. „Kwartalnik Historyczny”, t. 77, 1970, s. 185–188.

⁶⁰ M. Kosman, rec.: *Genealogia Jagiellonów*. „Kwartalnik Historyczny”, t. 77, 1970, s. 188–189.

⁶¹ K. Jasiński, rec.: *Genealogia*, s. 243.

⁶² J. Tęgowski, *Genealogia Jagiellonów w historiografii*, s. 13–18.

królów polskich ogłoszone w wydawnictwie *Materiały do biografii, genealogii i heraldyki polskiej*. Zestawienia te zostały oparte na przeprowadzonych jeszcze przed wojną kwerendach archiwalnych. Pierwsza z tych prac, pt. *Tytuły polskie nadawane cudzoziemcom* ukazała się w 1966 r. w tomie III wspomnianego wydawnictwa⁶³. Regesty tytułów usystematyzowano chronologicznie, począwszy od Zygmunta Augusta do końca panowania Stanisława Augusta Poniatowskiego. Zestawiono tam 105 pozycji, a dodatkowo na końcu zamieszczono spis osób utytułowanych. Wdowiszewski zasadniczo powtarzał dane zawarte w samych dokumentach, zachowanych w Metryce Koronnej, Księgach Kanclerskich i tzw. Sigillatach, ale często pewne szczegóły uzupełniał z innych źródeł lub literatury. W 1971 r. wydał *Regesty przywilejów indygenatu w Polsce*. Opracowanie zostało poprzedzone wstępem, w którym autor omówił instytucje prawa szlacheckiego oraz zasady, na podstawie których szlachetnie urodzony cudzoziemiec mógł zostać szlachcicem polskim. W omawianej publikacji znalazły się również regesty indygenatów nadawanych przez biskupów krakowskich, jako książąt siewierskich. Indygenaty te nadające szlachcie obcej prawa na terenie samego księstwa są nieliczne. Występują one w latach 1594–1789, bowiem już w 1790 r. księstwo siewierskie utraciło samodzielność i zostało włączone do Korony. Praca Wdowiszewskiego zawiera również dodatek, w którym zamieszczono nieznany przywilej indygenatu nadany w 1537 r. przez Zygmunta I kasztelanowi bieckiemu Sewerynowi Bonerowi, a ponadto tekst przysięgi złożonej w Jassach w 1629 r. przed sekretarzem królewskim Teofilem Szembekiem przez wojewodę moldawskiego Mirona Bernawskiego, w związku z uzyskaniem przez niego indygenatu.

Już po śmierci Wdowiszewskiego, w 1987 r. na łamach wydawnictwa *Materiały do biografii genealogii i heraldyki Polskiej* ukazały się *Regesty nobilitacji w Polsce z lat 1404–1794*. Zamykają one trylogię tego badacza, gdyż po regestach tytułów polskich nadawanym cudzoziemcom, regestach przywilejów indygenatu, wydano najobszerniejszą jego pracę, obejmującą pełny wykaz przedrozbiorowych nobilitacji. Publikację do druku przygotował oraz uzupełnił wstępem i przypisami wybitny znawca genealogii i heraldyki Adam Heymowski.

Podsumowując dorobek naukowy Wdowiszewskiego należy wspomnieć, że był on autorem wielu biogramów zamieszczonych w *Polskim słowniku biograficznym*, by wymienić biogramy: Barbary Giżanki, Elżbiety Jagiellonki, Eufemii, księżnej cieszyńskiej, Eufemii, księżnej halicko-włodzimierskiej, Andrzeja Gólczewskiego h. Prawda, kasztelana plockiego. Jego pióra są też cenne biogramy dawnych heraldyków polskich. Ponadto na łamach „Miesięcznika Heraldycznego” ogłosił liczne recenzje, zwłaszcza z dziedziny genealogii i heraldyki oraz nekrologi uczonych i badaczy polskich i zagranicznych.

Za swoją długoletnią pracę w archiwach, bibliotekach i muzeach w 1955 r. został odznaczony Medalem 10-lecia Polski Ludowej i Złotym Krzyżem Zasługi, a w 1962 r. Krzyżem Oficerskim Orderu Odrodzenia Polski.

⁶³ *Tytuły polskie nadawane cudzoziemcom*, opracował i wstępem zaopatrzył Z. Wdowiszewski [w:] *Materiały do biografii, genealogii i heraldyki polskiej*, t. 3, red. S. Konarski, Buenos Aires-Paryż 1966, s. 9–28.

ANEKS**Bibliografia prac Zygmunta Wdowiszewskiego⁶⁴****1923**

1. *Polska bibliografia heraldyczno-genealogiczna za lata 1914–1921*, „Rocznik Polskiego Towarzystwa Heraldycznego”, t. 6, 1923, s. 173–198.

1924

2. *Nauki pomocnicze historii (heraldyka, genealogia, sfragistyka)*, „Studium Historyczne na Uniwersytecie”, Warszawa 1924, s. 5–7.

1926

3. *Nieznane zapiski heraldyczne*, „Rocznik Polskiego Towarzystwa Heraldycznego”, t. 7, 1926, s. 229–230.
4. *Polska bibliografia heraldyczno-genealogiczna za lata 1922–1924 i uzupełnienia za lata 1914–1921*, „Rocznik Polskiego Towarzystwa Heraldycznego”, t. 7, 1926, s. 244–255.

1927

5. *Nieznane materiały do biografii Tomasza Dolabelli, malarza nadwornego królów polskich*, „Prace Komisji Historii Sztuk PAU”, t. 4, Kraków 1927, z. 1, s. 38–40.

1928

6. *Nieznane zapiski heraldyczne. II. Zapiski mazowieckie z XV i XVI w.*, „Rocznik Polskiego Towarzystwa Heraldycznego” t. 8, 1928, s. 149–161.
7. *Zatwierdzenie w r. 1639 tzw. serwitariatu królewskiego przez malarza Władysława IV udzielonego Bartłomiejowi Stroblowi z Wrocławia i zaginionych obrazach tego malarza w katedrze wileńskiej*, „Prace Komisji Historii Sztuki PAU”, t. 4, Kraków 1928, z. 2, s. 56–58.

1929

8. *Matejkowe portrety rodzinne Maurizio dla Muzeum Narodowego w Krakowie*, „Kurier Poznański”, nr 221. Dział Sztuki i Kultury z dn. 14 V 1929 r.
9. *Wiadomość o Archiwum Ostrowskich w Maluszynie*, „Archeion”, t. 5, s. 65–69.

⁶⁴ Opublikowana przez Aleksandrę Krzyżanowską w „Roczniku Muzeum Narodowego w Warszawie”, t. 24, 1979 [1980], s. 401–410 bibliografia prac Z. Wdowiszewskiego jest niekompletna, zawiera również liczne błędy. Pomija wiele opracowań, podaje błędnie strony oraz przypisuje temu badaczowi recenzje prac, których nie napisał. Wykaz Krzyżanowskiej nie obejmuje także publikacji, które ukazały się po śmierci badacza.

1930

10. *Ród Bogoriów w wiekach średnich*, „Rocznik Polskiego Towarzystwa Heraldycznego”, t. 9, 1930, s. 1–95.
11. *Polska bibliografia heraldyczno-genealogiczna za lata 1925–1928*, „Rocznik Polskiego Towarzystwa Heraldycznego”, t. 9, 1930, s. 281–300.
12. *Najdawniejsza pieczęć miasta Torunia*, „Miesięcznik Heraldyczny”, t. 9, 1930, s. 30.
13. *Pieczenie panów litewskich przy drugim akcie Konfederacji Warszawskiej 1573 r.*, „Miesięcznik Heraldyczny”, t. 9, 1930, s. 57–62.
14. *Herby na zabytkach polskich w Szwecji*, „Miesięcznik Heraldyczny”, t. 9, 1930, s. 93–94.
15. *Przodkowie Samuela Proskiego kawalera maltańskiego i dyplomaty polskiego XVII w.*, „Miesięcznik Heraldyczny”, t. 9, 1930, s. 138–143
16. *O typach orla państwowego w sfragistyce polskiej przez J. K. Chomętowskiego. Dopełnienie do tego artykułu*, „Miesięcznik Heraldyczny”, t. 9, 1930, s. 145–146.
17. *Szlachta ziemi wieluńskiej, biorąca udział w pospolitym ruszeniu 1621 r.*, „Miesięcznik Heraldyczny”, t. 9, 1930, s. 192–197.
18. *Kilka słów o portrecie Kazimierza, margrabiego brandenburskiego pędzla Hansa z Kulmbachu w Starej Pinakotece w Monachium*, „Prace Komisji Historii Sztuki PAU”, t. 5, Kraków 1930, z. 1, s. 55–56.
19. *Archiwa szwajcarskie*, „Archeion”, t. 6–7, 1930, s. 84–101.
20. *Rękopisy heraldyczno-genealogiczne w handlu antykwarskim*, „Miesięcznik Heraldyczny”, t. 9, 1930, s. 101.
21. Rec.: *Danziger Familiengeschichtliche Beiträge, hrs. von der Gesellschaft für Familienforschung, Danzig 1929*, „Miesięcznik Heraldyczny”, t. 9, 1930, s. 11.
22. Rec.: *H. Schulthers, Die Stadt Zürich und ihre alten Geschlechter. Neu-jahrsblatt zum Besten des Waisenhauses in Zürich für 1929, Zürich 1929*, „Miesięcznik Heraldyczny”, t. 9, 1930, s. 30.
23. Rec.: *S. Rachwał, Herb miasta Lwowa, Lwów 1928*, „Miesięcznik Heraldyczny”, t. 9, 1930, s. 102.
24. Rec.: *D. L. Galbreath, Handbüchlein der Heraldik, München 1930*, „Miesięcznik Heraldyczny”, t. 9, 1930, s. 102.
25. Rec.: *D. L. Galbreath, A treatise on ecclesiastical heraldry, part. 1: Papal heraldry, Cambige 1930*, „Miesięcznik Heraldyczny”, t. 9, 1930, s. 148.
26. Rec. *Z. Czapla, Ród Kasprowiczów*, „Dziennik Kujawski”, nr 207 z dn. 7 IX 1930; „Miesięcznik Heraldyczny”, t. 9, 1930, s. 171.

1931

27. *Z zagadnień prawa szlacheckiego w dawnej Polsce*, „Miesięcznik Heraldyczny”, t. 10, 1931, s. 6–8.
28. *Wykaz rękopiśmiennych materiałów heraldyczno-genealogicznych znajdujących się w Bibliotece Ossolineum we Lwowie*, „Miesięcznik Heraldyczny”, t. 10, 1931, s. 41–43.
29. *Epitafium toruńskie z herbem Doliwa z XV wieku*, „Miesięcznik Heraldyczny”, t. 10, 1931, s. 181–183.

- 30.** Rec.: R. Miennicki, *Jan Piotr Dworzecki-Bohdanowicz, korektor drukarni Uniwersytetu Wileńskiego, zapomniany heraldyk* [w:] *Księga pamiątkowa ku uczczeniu 350 rocznicy założenia Uniwersytetu Wileńskiego*, Wilno 1929; „Miesięcznik Heraldyczny”, t. 10, 1931, s. 46.
- 31.** Rec.: L. Białkowski, *Lewaltowie Jezierscy herbu Rogala. Szkic genealogiczny*, Toruń 1930, „Zapiski Towarzystwa Naukowego w Toruniu”, t. 8, 1930, nr 7, s. 193–210; „Miesięcznik Heraldyczny”, t. 10, 1931, s. 46.
- 32.** Rec. „Wiadomości numizmatyczno-archeologiczne”, red. L. Piotrowicz, W. Semkowicz, t. 12, 1930; „Miesięcznik Heraldyczny”, t. 10, 1931, s. 210–212.

1932

- 33.** *Inscriptiones clenodiales. Zapiski liwskie z XV wieku*, „Miesięcznik Heraldyczny”, t. 11, 1932, s. 1–5.
- 34.** *W sprawie pochodzenia Iwana z Radomina*, „Miesięcznik Heraldyczny”, t. 11, 1932, s. 37–38.
- 35.** *Na marginesie Ciołków Pontatowskich*, „Miesięcznik Heraldyczny”, t. 11, 1932, s. 107–108.
- 36.** *Szlachta przyjęta do prawa miejskiego Starej Warszawy w latach 1506–1718*; „Miesięcznik Heraldyczny”, t. 11, 1932, s. 140–146.
- 37.** Antoni Biliński, *Szlachta ziemi dobrzyńskiej za ostatnich Jagiellonów*. Przejrzał i do druku przygotował Zygmunt Wdowiszewski, Warszawa 1932.
- 38.** *Uzupełnienie do artykułu dr. E. M., Krótka wiadomość o Zakonie Rycerskim Opatrzności Bożej p. im. św. Joachima*, „Miesięcznik Heraldyczny”, t. 11, 1932, s. 201–202.
- 39.** Rec. E. Oelsnitz, *Ein Exlibris des nachmaligen Bischofs von Ermland Johannes Dantiscus*, „Altrpreussische Geschlechterkunde”, t. 5, 1931, z. 2; „Miesięcznik Heraldyczny”, t. 11, 1932, s. 16.
- 40.** Rec.: W. K. Isenburg, *Die Ahnen der deutschen Kaiser, Könige und ihrer Gemahlinen*, Görlitz 1932; „Miesięcznik Heraldyczny”, t. 11, 1932, s. 62.
- 41.** Rec.: J. Riabinin, *Rada miejska lubelska w XVII wieku. Materiały do monografii miasta Lublina, nr 3*, Lublin 1931; „Miesięcznik Heraldyczny”, t. 11, 1932, s. 62–63.
- 42.** Rec.: S. Kozierowski, *Ziemia gostyńska w świetle nazw geograficznych i najdawniejszych źródeł średniowiecza*, Gostyń 1930 „Miesięcznik Heraldyczny”, t. 11, 1932, s. 129.
- 43.** Rec.: S. Kozierowski, *Nazwy geograficzne i osadźcy ziemi średzkiej*, Poznań 1931, „Miesięcznik Heraldyczny”, t. 11, 1932, s. 129.
- 44.** Rec.: *Podręcznik Związku Polskich Kawalerów Maltańskich*, Warszawa 1932, „Miesięcznik Heraldyczny”, t. 11, 1932, s. 208–209.

1933

- 45.** Rec.: K. Górski, *Pomorze w dobie wojny trzynastoletniej*, Poznań 1932, „Miesięcznik Heraldyczny”, t. 12, 1933, s. 1933, s. 11.
- 46.** Rec.: W. Semkowicz, *Materiały źródłowe do dziejów osadnictwa Górnej Orawy, cz. I. Dokumenty, Zakopane 1932*, „Miesięcznik Heraldyczny”, t. 12, 1933, s. 59–60.

47. *Pieczęć opactwa Benedyktynów na zamku plockim*, „Miesięcznik Heraldyczny”, t. 12, 1933, s. 171–174.

1934

48. *Pieczęć Jana Sobieskiego jako marszałka i hetmana wielkiego koronnego*, „Miesięcznik Heraldyczny”, t. 13, 1934, s. 91–92.
49. *Marek Ambroży z Nysy i jego „Arma Regni Poloniae” z 1562 r.*, „Miesięcznik Heraldyczny”, t. 13, 1934, s. 166–170, 177–186.
50. *Śp. Franciszek Wiktor Kamocki* (nekrolog), „Miesięcznik Heraldyczny”, t. 13, 1934, s. 29.
51. *Śp. Kazimierz Janusz Ossowski* (nekrolog), „Miesięcznik Heraldyczny”, t. 13, 1934, s. 125.
52. Rec.: *S. Bodniak, Nobilitacje kapitanów straży morskiej na sejmie Unii*, „Rocznik Gdański”, t. 6, 1932, „Miesięcznik Heraldyczny”, t. 13, 1934, s. 78–79.
53. Rec.: *S. Łoza, Rodziny polskie pochodzenia cudzoziemskiego osiadłe w Warszawie i okolicach*, t. 2, Warszawa 1934, „Miesięcznik Heraldyczny”, t. 13, 1934, s. 78–79.
54. Rec.: *L. Białkowski, Lubelska księga podkomorska piętnastego wieku*, Towarzystwo Nauk KUL, Lublin 1934, „Miesięcznik Heraldyczny”, t. 13, 1934, s. 142.

1935

55. *Uposażenie ks. Wigunta Olgierdowicza przez Władysława Jagiełłę* [w:] *Księga ku czci Oskara Haleckiego wydana w XXV-lecie jego pracy naukowej*, Warszawa 1935, s. 263–274.
56. (wraz z Tadeuszem Piotrowskim) *Średniowieczne zapiski heraldyczne łączycykie*, „Miesięcznik Heraldyczny”, t. 14, 1935, s. 111–119, 129–133, 145–148, 161–168.
57. *Odpowiedź na list ministra Z. hr. Lasockiego do Redakcji Miesięcznika Heraldycznego*, „Miesięcznik Heraldyczny”, t. 14, 1935, s. 141–142.
58. *Śp. dr Tadeusz Newlin-Wagner* (nekrolog), „Miesięcznik Heraldyczny”, t. 14, 1935, s. 59–60.
59. *Prof. F. Hauptmann i G. A. Seyler* (nekrologi); „Miesięcznik Heraldyczny”, t. 14, 1935, s. 124–125.
60. Rec.: *Franciszek Biesiadecki, Herb królewskiego miasta Rohatyna*, „Kronika powiatu rohatyńskiego”, t. 6, 1933, nr 4; „Miesięcznik Heraldyczny”, t. 14, 1935, s. 171.
61. *Ambroży Marek* [w:] PSB, t. 1, s. 85–86.
62. *Baccelli Mateusz (1769–1850), Włoch pochodzący z Lukki* [w:] PSB, t. 1, s. 196–197.
63. *Baranowski z Rzeplina Stanisław (ur. 1589), heraldyk* [w:] PSB, t. 1, s. 284.

1936

64. *Wiadomość o gdańskim kopiarzu urzędowym z XVII w. i o zawartych w nim nobilitacjach i indygenatach*, „Miesięcznik Heraldyczny”, t. 15, 1936, s. 12–14, 29–37.

65. *Wywód przodków Kazimierza Wielkiego*, „Miesięcznik Heraldyczny”, t. 15, 1936, s. 129–133.
66. *Szlachectwo i herb Bełzów*, „Miesięcznik Heraldyczny”, t. 15, 1936, s. 92.
67. Rec.: *Etienne Batory Rois de Pologne, Prince de Transylvanie, Cracovie 1935*; „Miesięcznik Heraldyczny”, t. 15, 1936, s. 14.
68. Rec.: *R. Gneskow-Blume, Adelsbriefe für Österreichische Künstler des 18. Jahrhunderts, Wien 1935*, „Miesięcznik Heraldyczny”, t. 15, 1936, s. 124.
69. Rec.: *E. Oelsnitz, Frühe Darstellung eines Thorner Bürgerwappens, „Altpreuussische Geschlechterkunde”, t. 9, Königsberg 1935, z. 4*, „Miesięcznik Heraldyczny”, t. 15, 1936, s. 124.
70. Rec.: *S. Loza, Rodziny polskie pochodzenia cudzoziemskiego osiadłe w Warszawie i okolicach, t. 3, Warszawa 1935*, „Miesięcznik Heraldyczny”, t. 15, 1936, s. 14–15.
71. *Błeszczyński Julian (1825–1871), heraldyk*, [w:] PSB, t. 2, s. 133.

1937

72. Rec.: *K. Buczkowski, W. Skórczewski, Dawne szkła polskie malowane, „Arka dy”, t. 2, 1936, nr 4, s. 216–230*; „Miesięcznik Heraldyczny”, t. 16, 1937, s. 77–78.
73. *Nazwiska kupców ormiańskich*, „Miesięcznik Heraldyczny”, t. 16, 1937, s. 94.
74. *Sfalszowany przywilej nobilitacji z r. 1591*, „Miesięcznik Heraldyczny”, t. 16, 1937, s. 141–142.
75. Rec.: *K. F. Frank zu Defering, Die Kressen, eine Familiengeschichte..., Wien 1936*, „Miesięcznik Heraldyczny”, t. 16, 1937, s. 125–126.
76. Rec.: *M. Gumowski, Herby i pieczęcie wsi wielkopolskich, Poznań 1937*, „Miesięcznik Heraldyczny”, t. 16, 1937, s. 126.
77. *Chrząński Bonawentura, h. Trzy Tarcze (1816–1865), urzędnik Banku Polskiego* [w:] PSB, t. 3, s. 468–469.
78. *Chrząński Teodor, h. Trzy Tarcze (1821–1887), malarz i rysownik herbów* [w:] PSB, t. 3, s. 469.

1938

79. Rec.: *A. Wolff, Mazowieckie zapiski herbowe z XV i XVI w., Kraków 1938*, „Nowa Książka”, t. 5, 1938, z. 3, s. 148–149.
80. *Genealogia domu Wazów w Polsce*, „Miesięcznik Heraldyczny”, t. 17, 1938, s. 81–89, 97–112.
81. *Exlibris Tadeusza Ogińskiego, kasztelana trockiego*, „Miesięcznik Heraldyczny”, t. 17, 1938, s. 136–137.
82. Współpraca przy: *T. Makowski, Pasy polskie*, „Prace Komisji Historii Sztuki PAU”, t. 8, Kraków 1938, z. 2.
83. *Śp. Michał de Bierbauer Brensztejn (nekrolog)*; „Miesięcznik Heraldyczny”, t. 17, 1938, s. 94–95.
84. Rec.: *A. Wolff, Mazowieckie zapiski herbowe z XV i XVI w., Kraków 1937*, „Miesięcznik Heraldyczny”, t. 17, 1938, s. 43–44.
85. Rec.: *W. Budka, Pieczęcie grodu krakowskiego z wieku XVI–XVIII* [w:] *Studia historyczne ku czci Stanisława Kutrzeby, t. 2, Kraków 1938*, „Miesięcznik Heraldyczny”, t. 17, 1938, s. 158.

86. Rec.: T. Cieślak, *Polskie osadnictwo historyczne. Szlachta zagrodowa na wschodzie Polski. Siedziby, liczba i rody, cz. 1, Województwo stanisławowskie*, Warszawa 1938, „Miesięcznik Heraldyczny”, t. 17, 1938, s. 158–159.
87. Rec.: H. Polaczkówna, *Analiza elementów heraldycznych w miniaturach psalterza floriańskiego*, „Sprawozdania Towarzystwa Naukowego we Lwowie”, t. 17, z. 1; „Miesięcznik Heraldyczny”, t. 17, 1938, s. 191.
88. Śp. Max Prinert (nekrolog); „Miesięcznik Heraldyczny”, t. 17, 1938, s. 45–46.
89. Rec.: „Łącznik rodzinny”. *Organ związku rodowego Janota Bzowskich h. Nowina*, Warszawa 1938, „Miesięcznik Heraldyczny”, t. 17, 1938, s. 191.

1939

90. *Nieznane dyplomy średniowieczne do dziejów opactwa cystersów w Wąchocku*, „Archeion”, t. 16, 1938–1939, s. 39–46.
91. Rec.: W. Semkowicz, *Jeszcze o przysiędze na słońce w Polsce* [w:] *Studia historyczne ku czci Stanisława Kutrzeby*, Kraków 1938; „Miesięcznik Heraldyczny”, t. 18, 1939, s. 14.
92. Rec.: A. Vetulani, M. Wyrostek, *Bibliografia prac Stanisława Kutrzeby* [w:] *Studia historyczne ku czci Stanisława Kutrzeby*, Kraków 1938; „Miesięcznik Heraldyczny”, t. 18, 1939, s. 14.
93. Rec.: L. Białkowski, *Żyd o neofitach polskich*, Lublin 1938, „Miesięcznik Heraldyczny”, t. 18, 1939, s. 92.
94. Rec.: K. Sławiński, *Ród Śniadeckich*, „Tygodnik Ilustrowany”, nr 24 z 11 VI 1939 r., „Miesięcznik Heraldyczny”, t. 18, 1939, s. 124.
95. Rec. S. Kozierowski, *Badania nazw topograficznych Starej Wielkopolski, t. 8, Poznań 1939*, „Miesięcznik Heraldyczny”, t. 18, 1939, s. 142.
96. Śp. Michał Zawadzki (nekrolog); „Miesięcznik Heraldyczny”, t. 18, 1939, s. 78.
97. Śp. Wanda Konczyńska (nekrolog), „Miesięcznik Heraldyczny”, t. 18, 1939, s. 143.
98. *Słowo wstępne do sumariusza dokumentów rodziny Bzowskich h. Nowina*, „Łącznik rodzinny”, organ Związku rodowego Jonatów Bzowskich h. Nowina, Warszawa 1939, z. 3.

1945

99. *Akta szkół artystycznych krakowskich 1818–1819*, „Materiały do Dziejów Sztuki i Kultury”, nr 3, Warszawa 1945.
100. *Akta nadzoru budowlanego w Galicji 1772–1913. Akta szkół artystycznych krakowskich 1818–1900*, „Materiały do Dziejów Sztuki i Kultury”, nr 3, Warszawa 1945.

1946

101. *Drohojewski Jan Marian (1858–1911), bankowiec i heraldyk* [w:] PSB, t. 5, s. 385.

- 102.** *O herbach Koperników i Watzelrodów*, „Ilustrowany Kurier Polski” [Bydgoszcz], nr 139 z dnia 25 V 1946.
- 103.** *Biblioteka hr. Przezdzieckich*, „Tygodnik Warszawski”, nr 46 z dnia 17 XII 1946.

1948

- 104.** *Dziadulewicz Stanisław (1872–1943), historyk i heraldyk* [w:] PSB, t. 6, 1948, s. 69–70.
- 105.** *Elżbieta Jagiellonka (ok. 1483, zm. 1517), ks. legnicka* [w:] PSB, t. 6, s. 264–265.
- 106.** *Eufemia (Ofka) (zm. 1342), ks. halicko-włodzimierska* [w:] PSB, t. 6, s. 317–318.
- 107.** *Eufemia (zm. ok. 1365), ks. cieszyńska* [w:] PSB, t. 6, s. 319.
- 108.** Rec.: M. Wehrmann, *Genealogie des pommerischen Herzogshauses, Stettin 1937*, „Kwartalnik Historyczny”, t. 55, 1948, s. 120–122.
- 109.** Rec.: K. F. Frank, *Das Personal der Gesandtschaften am Kaiserlichen Hofe in Wien in der zweiten Hälfte des 18 Jahrhunderts*, „Der Herold für Geschlechter, Wappen u. Siegelkunde”, t. 3, Berlin 1943, „Kwartalnik Historyczny”, t. 56, 1948, s. 172–174.

1949

- 110.** *Śp. Józef Puzyna (nekrolog)*, „Przegląd Historyczny”, t. 39, 1949, s. 225–226.

1952

- 111.** *Genealogia Jagiellonów*, „Sprawozdania Towarzystwa Naukowego w Toruniu”, 1952, s. 57–61.
- 112.** *Uwagi o dwóch zaginionych dziełach Stanisława Samostrzelnika*, „Sprawozdania Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk”, 1952–1954, nr 4 (43), s. 133–135.
- 113.** *Ze studiów nad sfragistyką Kazimierza Jagiellończyka* [w:] *Księga pamiątkowa 75-lecia Towarzystwa Naukowego w Toruniu*, Toruń 1952, s. 229–236.

1953

- 114.** Rec.: M. Haisig, *Studia nad legendą pieczęci miejskiej*, Wrocław 1953, „Kwartalnik Historii Kultury Materialnej”, t. 1, 1953, nr 1–2, s. 207–208.

1955

- 115.** *Straty archiwalne Biblioteki Przezdzieckich w Warszawie* [w:] *Straty bibliotek i archiwów warszawskich w zakresie rękopiśmiennych źródeł historycznych*, t. 3, *Biblioteki*, red. P. Bańkowski, Warszawa 1955, s. 375–393, t. 2, s. 374–395.
- 116.** *W sprawie herbu Szeliga w Kodeksie Behema*, Warszawa 1955, „Biuletyn Historii Sztuki”, t. 17, 1955, nr 1, s. 162–163.

1957

117. *Pieczęć Kazimierza Ziomomysłowica, ks. kujawskiego z I poł. XIV w.*, „Rocznik Muzeum Narodowego”, t. 2, Warszawa 1957, s. 735–740.
118. *Moneta zastępcza Radziwiłłów*, „Wiadomości Numizmatyczne”, t. 1, 1957, z. 2, s. 75–77.
119. *Wykazy. Linia śląska* [w:] *Chronologia polska*, red. B. Włodarski, Warszawa 1957, s. 427–433.
120. *Wykazy. Królowie węgierscy* [w:] *Chronologia polska*, red. B. Włodarski, Warszawa 1957, s. 460–461.
121. *Wykazy. Wojewodowie, następnie książęta siedmiogrodzcy* [w:] *Chronologia polska*, red. B. Włodarski, Warszawa 1957, s. 462.
122. *Wykazy. Porządek senatorów ustanowiony na Sejmie Lubelskim w r. 1569* [w:] *Chronologia polska*, red. B. Włodarski, Warszawa 1957, s. 476–477.
123. *Wykazy. Sejmy w dawnej Rzeczypospolitej (Wykaz za lata 1544–1793)* [w:] *Chronologia polska*, red. B. Włodarski, Warszawa 1957, s. 481–486.
124. *Ważniejsze wydawnictwa zawierające wykazy dygnitarzy i urzędników państwowych, nadwornych i ziemskich oraz kościelnych* [w:] *Chronologia polska*, red. B. Włodarski, Warszawa 1957, s. 488–491.

1958

125. *Giedygołd Jerzy (zm. 1435), wojewoda wileński* [w:] PSB, t. 7, s. 435.
126. *Giedygołdowicz Sieńko Piotr, kasztelan wileński* [w:] PSB, t. 7, s. 435–436.

1959

127. *Giza (Giżanka, Gissa), Barbara (zm. 1589), kochanka Zygmunta Augusta* [w:] PSB, t. 8, s. 15–16.
128. *A large polish bracteate with the figure of. St. Adalbert*, "Spink Son's Numismatic Circular", London September 1959.
129. *Jeszcze o skarbach z Dobiesławic i Karczmisk. Nowy brakteat z czasów Krzywoustego*, „Wiadomości Numizmatyczne”, t. 3, 1959, s. 49–57.
130. *Straty artystyczne i kulturalne Zbiorów Przeddzieckich w Warszawie*, „Rocznik Muzeum Narodowego”, t. 3, 1959, s. 353–413.

1960

131. *Rec.: Jana Długosza „Bandieria Prutenorum”*, wyd. Karol Górski, Warszawa 1958, „Zapiski Historyczne”, t. 25, 1960, s. 141–143.
132. *Golczewski Andrzej (zm. po 5 VIII 1415), kasztelan płocki* [w:] PSB, t. 8, s. 206.
133. *Grodzieński Mikołaj h. Kuszaba (zm. 1643), heraldyk* [w:] PSB, t. 8, s. 622.
134. *Günther von Heidelberg Adam (1782–1854), ziemianin i mecenas sztuki* [w:] PSB, t. 9, s. 199–200.

1961

- 135.** *Franciszek hr. Potocki (1788–1853) i jego zbiór medali w Warszawie*, „Wiadomości Numizmatyczne”, t. 5, 1961, s. 139–149.
- 136.** *La rapisserie des Jagiellons Au blason Korczak*, Bull. Du MNV, vol. 2, 1961, nr 4, s. 115–120.
- 137.** *Holzhaeusser Jan Filip (1731–1792), medalier i rytownik stempli mennicznych* [w:] PSB, t. 9, s. 592–593.

1966

- 138.** *Tytuły polskie nadawane cudzoziemcom* [w:] *Materiały do biografii, genealogii i heraldyki polskiej*, red. S. Konarski, t. 3, Buenos Aires-Paryż 1966, s. 9–28.

1967

- 139.** *Skarb monet z Sejn*, „Wiadomości Numizmatyczne”, t. 11, 1967, z. 1, s. 23–29.
- 140.** *Miasta polskie w Tysiącleciu*, przewodniczący komitetu red. S. Pazyra, red. naukowy M. Siuchniński, oprac. M. Haisig, Z. Wdowiszewski przy współudziale M. Gumowskiego, t. 1–2, Wrocław 1965–1967.

1968

- 141.** *Genealogia Jagiellonów*, Warszawa 1968.
Rec.: K. Jasiński, „Studia Źródłoznawcze”, t. 15, 1970, s. 239–243; Z. Spieralski, A. Swieżawski, „Kwartalnik Historyczny”, t. 77, 1970, s. 185–188; M. Kosman, tamże, s. 188–189.
- 142.** *Nowe nabytki Gabinetów Numizmatycznych Muzeów Narodowych. Muzeum Narodowe w Warszawie (1961–1966)*, „Wiadomości Numizmatyczne”, t. 12, 1968, z. 3–4, s. 229.

1969

- 143.** *Wilno. Skarb monet litewskich z XV w.*, „Wiadomości Numizmatyczne”, t. 13, 1969, z. 3, s. 184.

1971

- 144.** *Regesty przywilejów indygenatu w Polsce (1519–1793)* [w:] *Materiały do biografii, genealogii i heraldyki polskiej*, t. 5, red. S. Konarski, Buenos Aires-Paryż, 1971, s. 11–78.

1974

- 145.** *Kolekcja generała Jerzego Węgierskiego — katalog monet i medali*, red. Z. Wdowiszewski, Warszawa 1971.

1975

- 146.** *Maurizio Jan Ulryk (1850–1928), właściciel cukierni, działacz gminy ewangelickiej w Krakowie* [w:] PSB, t. 20, s. 265.

Prace wydane po śmierci badacza, w tym wznowione

1987

- 147.** *Regesty nobilitacji w Polsce (1404–1794)*, oprac. Z. Wdowiszewski, do druku przygotował, wstępem i przypisami uzupełnił A. Heymowski [w:] *Materiały do biografii, genealogii i heraldyki polskiej*, t. 9, red. A. Heymowski, Buenos Aires-Sztokholm 1987, s. 1–221.

2005

- 148.** *Genealogia Jagiellonów i Domu Wazów* [ze wstępem J. Tęgowskiego, *Genealogia Jagiellonów w historiografii*, s. 1–25], Kraków 2005, wyd. Avalon, ss. 335.

**Janusz Grabowski, Zygmunt Wdowiszewski (1894–1978) — Archivist,
Librarian, Museologist, Expert on Auxiliary Sciences of History**

Summary

This year, 2013, marks the 35th anniversary of the death of Dr. Zygmunt Wdowiszewski (1894–1978), an employee of the Central Archives of Historical Records and renowned expert in genealogy and heraldry. Wdowiszewski's scientific publications include subjects of archival sciences, diplomatics, sigillography and especially genealogy. During several years of work in AGAD he managed to collect archival material that was used for publication of edition of the sources, articles and books, among others monumental *The Jagiellons Genealogy* (Warsaw, 1968). Wdowiszewski gathered materials for his publications during the queries run in archives and libraries in Poland, as well as, in Austria, Czechoslovakia, Germany, Switzerland and Italy. He actively acted in the Polish Heraldic Society, co-edited the journal "Monthly Heraldic" and was the member of Editorial Board of "Numismatic News". The most significant publications of Wdowiszewski written during his employment at the Central Archives of Historical Records (1923–1935) include: *Unknown Heraldic Records* (Krakow 1926), *The Bogortas Family in the Middle Ages* (Krakow 1928) and *Ancestors of Kazimierz Wielki* (Warsaw 1936).

